

Lagutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av äktenskapslagen och till lagar som har samband med den

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av äktenskapslagen och till lagar som har samband med den (RP 51/2025 rd): Ärendet har remitterats till lagutskottet för betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- specialsakkunnig Mari Kaipomäki, justitieministeriet
- specialsakkunnig Esa-Pekka Saari, finansministeriet
- avdelningschef, tingsdomare Heikki Juntunen, Uleåborgs tingsrätt
- ledande offentligt rättsbiträde, advokat Nina Solas-Iloniemi, Rättstjänstverket
- chefen för juridiska ärenden Ari Torkkel, Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata
- äldre universitetslektor Tapani Lohi, Helsingfors universitet
- lantmäteriråd Markku Markkula, Lantmäteriverket
- ledande expert Kari Niemi, Lantmäteriverket
- advokat Petra Lindberg, Finlands Advokater.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Statens ämbetsverk på Åland
- Skatteförvaltningen
- professor Tuulikki Mikkola.

PROPOSITIONEN

I propositionen föreslås ändringar i äktenskapslagen, ärvdabalken och lagen om vissa personregister vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.

Syftet med propositionen är att föreskriva om tydliga preskriptionstider för de förmögenhetsrättsliga rättigheter som följer av äktenskap samt att underlätta utredningen av svåra arvsrättsliga situationer som beror på att avvittring inte har verkställts.

Betänkande LaUB 11/2025 rd

Genom de ändringar som görs i äktenskapslagen föreskrivs det om preskription av giftorätt, om förfallandet av de begränsade förfoganderätterna och av den i äktenskapslagen avsedda presumptionen om samägande samt om avtal som gäller preskription av giftorätt. Genom ändringen av ärvdabalken synliggörs det att den tidigare maken inte är delägare i dödsboet om giftorätten har preskriberats. De ändringar som görs i lagen om vissa personregister vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata gäller det nya registret över giftorättsärenden.

Förslaget hänför sig till skrivningen i regeringsprogrammet för regeringen Orpo om lagstiftning som gäller preskription av kravet på avvitrning enligt äktenskapslagen.

Lagarna avses träda i kraft den 1 april 2026.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Sammantaget anser utskottet att propositionen behövs och fyller sitt syfte. Utskottet tillstyrker lagförslagen, men med anmärkningarna och ändringarna nedan.

Systemet för makars förmögenhetsförhållanden och de föreslagna ändringarna

Bestämmelser om de förmögenhetsrättsliga rättigheter som grundar sig på äktenskap finns i äktenskapslagen (234/1929). Förmögenhetssystemet bestämmer bland annat hur makarnas egendom ska fördelas efter äktenskapets upplösning på grund av äktenskapsskillnad. Dessutom har systemet betydelse när äktenskapet upplöses på grund av den ena makens död.

Enligt äktenskapslagen har vardera maken giftorätt i den andra makens egendom, om inte något annat bestäms eller avtalas. När äktenskapet upplöses förrättas avvitrning där makarnas makars förmögenhetsförhållanden utreds. Egendom som omfattas av giftorätt beräknas och fördelas jämligt mellan makarna. Om den ena maken har mer egendom som omfattas av giftorätt, har den andra maken rätt att få egendom som utjämning. Avvittringen kan förrättas efter det att äktenskapsskillnaden har anhängiggjorts eller den ena maken har avlidit. Men det är även möjligt att avvitrningen förrättas också en längre tid efter det att äktenskapet upphörde eller uteblir helt och hållet.

Äktenskapslagen föreskriver när rätten att kräva avvitrning av egendom som omfattas av giftorätt börjar, men inte när den upphör. Det kan leda till rättslig osäkerhet samt praktiska problem och dröjsmål bland annat i dödsbon och dödsboutredningar.

Äktenskapslagen innehåller numera också bestämmelser som begränsar makens rätt att bestämma om egendom som är viktig för familjen, till exempel en bostad som används som gemensamt hem. Dessa bestämmelser förutsätter att den make som äger egendomen inhämtar den andra makens samtycke till överlåtelse av egendomen. Begränsade förfoganderätter är i kraft tills avvitrning eller åtskiljande av egendom i stället för avvitrning har förrättats. Begränsningarna kan bli ett problem om det har gått flera år eller årtionden sedan upplösningen och avvitrning eller åtskiljande av egendom inte har verkställts.

Betänkande LaUB 11/2025 rd

Äktenskapslagen innehåller också bestämmelser om en presumtion om samägande i fråga om innehav av lös egendom för den händelse att ägarförhållandena i fråga om den lösa egendomen inte är klara. Presumtionen är avsedd att tillämpas vid avvitrning och åtskiljande av egendom efter äktenskapets upplösning, men den kan utsträcka sin verkan ännu en längre tid efter upplösningen.

För att förtydliga rättsläget föreslås det i propositionen bestämmelser om preskription av giftorätt och om förfallande av de begränsade förfoganderätterna och av presumtionen om samägande. Regeringen föreslår att giftorätten preskriberas tio år efter det att ett lagakraftvunnet beslut om upplösning av äktenskap har meddelats. När giftorätten har preskriberats är ingen av makarna skyldig att med stöd av giftorätten överlåta egendom till den andra maken. Enligt propositionen kan preskriptionen av giftorätten avbrytas genom att hos domstol ansöka om en skiftesman för att förätta avvitrningen. Makarna kan också på vissa villkor komma överens om att preskriptionstiden är längre än tio år. Begränsningarna av förfoganderätten i äktenskapslagen föreslås för sin del gälla till dess att det har gått tio år från det att äktenskapet upplöstes. Presumtionen om samägande ska inte längre tillämpas om det har förflutit mer än tio år sedan äktenskapet upplöstes till följd av äktenskapsskillnad eller upphävande av äktenskapet.

Lagutskottet välkomnar propositionens syften och de föreslagna ändringarna. Systemet för makars förmögenhetsförhållanden utgör allmän lagstiftning som berör en stor del av medborgarna, så det är viktigt att rättsläget är så tydligt som möjligt och att regleringen är enkel.

Registret över giftorättsärenden

Om makarna vill komma överens om att giftorätten preskriberas senare än tio år efter äktenskapets upplösning på grund av äktenskapsskillnad eller upphävande av äktenskapet, ska de enligt den föreslagna regleringen ingå ett skriftligt avtal om preskription av giftorätten. Avtalet ska vara bevittnat av två ojäviga personer (103 d § i lagförslag 1). För att avtalet ska träda i kraft måste det registreras hos Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland.

De föreslagna form- och registreringskraven för preskription av giftorätten är befogade av konsekvensskäl, eftersom de motsvarar form- och registreringskraven för äktenskapsförord. Lagutskottet understryker att det är viktigt att gå ut med information om lagstiftningsändringarna. Det är viktigt att makarna i alla situationer kan ingå ett formbundet avtal som kräver registrering för att giftorätten inte ska preskriberas.

I propositionen föreslås det att makarnas födelsetid ska antecknas i registret över giftorättsärenden (4 a § 1 mom. 1 punkten i lagförslag 3). Utskottet föreslår att bestämmelsen ändras så att makarnas personbeteckningar införs i stället för födelsetiderna på samma sätt som i registret över äktenskapsförordsärenden (4 § 1 mom. 1 punkten i lagen om vissa personregister vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata).

Enligt propositionen ska både Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland vara registermyndigheter. Under beredningen av propositionen har avsikten varit att Statens ämbetsverk på Åland ska börja använda det nya ärendehanteringssystemet vid

Betänkande LaUB 11/2025 rd

Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata i början av 2026. Under utskottsbehandlingen har det emellertid framkommit att detta kan dra ut på tiden. Men en fördröjning föranleder dock enligt utredning till utskottet inga ändringsbehov i den reglering som föreslås i propositionen.

Lagutskottet ser det som viktigt att anslutningen av Statens ämbetsverk på Åland till de digitala lösningarna vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata planeras och genomförs så att ämbetsverket kan fullgöra sina lagstadgade uppgifter på lika villkor som andra statliga myndigheter (se GrUU 17/2025 rd).

FÖRSLAG TILL BESLUT

Lagutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslag 1 och 2 i proposition RP 51/2025 rd utan ändringar.

Riksdagen godkänner lagförslag 3 i proposition RP 51/2025 rd med ändringar. (Utskottets ändringsförslag)

Utskottets ändringsförslag

1.

Lag

om ändring av äktenskapslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i äktenskapslagen (234/1929) 66 § 1 mom. och 89 §, av dem 66 § 1 mom. sådant det lyder i lag 97/2011, samt
fogas till 35 §, sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 427/2010 och 1125/2019, ett nytt 5 mom., till 86 § ett nytt 4 mom., i stället för det 4 mom. som upphävts genom lag 411/1987 samt till lagen nya 103 c och 103 d § som följer:

35 §

Bestämmelser om preskription av giftorätt finns i 103 c §.

Betänkande LaUB 11/2025 rd

66 §

Ett gåvobrev, ett skriftligt samtycke, ett äktenskapsförord, en förteckning och ett avtal om preskription av giftorätt, om vilka det är fråga i 35 § 2 mom. samt i 38, 42, 60 och 103 d §, ska för att gälla vara daterade, behörigen undertecknade och bevittnade av två ojäviga personer. Ett gåvobrev eller ett samtycke som gäller överlåtelse av fast egendom kan undertecknas också såsom till riktigheten bestyrkt av ett köpvittne.

86 §

Det i 2 och 3 mom. avsedda samtycket eller tillståndet behövs dock inte om det har förflutit mer än tio år från det att ett lagakraftvunnet beslut som gäller äktenskapsskillnad eller upphävande av äktenskap meddelades eller från det att äktenskapet upplöstes på grund av den ena makens död.

89 §

Om det vid åtskiljandet av makarnas egendom i fråga om ett visst lösöre inte av omständigheterna framgår och inte heller kan visas vilkendera makes egendom lösöret tillhör eller att lösöret är gemensam egendom, ska makarna anses ha förvärvat lösöret tillsammans med lika rättigheter.

Den i 1 mom. avsedda presumtionen om samägande tillämpas dock inte om det har förflutit mer än tio år från det att ett lagakraftvunnet beslut som gäller äktenskapsskillnad eller upphävande av äktenskap meddelades.

2 kap.

Verkställande av avvittring

103 c §

Giftorätten preskriberas tio år efter det att ett lagakraftvunnet beslut om äktenskapsskillnad mellan makar eller om upphävande av äktenskap har meddelats, om inte preskriptionen har avbrutits före det. När giftorätten har preskriberats är ingen av makarna skyldig att med stöd av giftorätten överlåta egendom till den andra maken.

Preskriptionen av giftorätten avbryts när maken eller makens dödsbo hos domstol ansöker om en skiftesman för att förrätta avvittringen.

Den tidsfrist på tio år som avses i 1 mom. avbryts för den tid som förfarandet enligt 2 mom. pågår när ett ärende som gäller förordnande av skiftesman blir anhängigt. Om ärendet som gäller förordnande av skiftesman avskrivs, fortsätter tidsfristen att löpa från tidpunkten för avbrytandet.

En avvittring vid vilken giftorätten konstateras vara preskriberad kan inte jämkas med stöd av 103 b §.

Tidsfristen enligt 1 mom. tillämpas dock inte om parterna har kommit överens om en längre tidsfrist genom ett avtal som gäller preskription av giftorätt.

103 d §

Makarna kan i ett avtal som gäller preskription av giftorätt besluta om en längre tidsfrist än den tidsfrist på tio år som avses i 103 c §.

Betänkande LaUB 11/2025 rd

Ett avtal som gäller preskription av giftorätt ska ingås skriftligen. Om en make på grund av omyndighet eller begränsning av handlingsbehörigheten inte är berättigad att själv ingå ett avtal som gäller preskription av giftorätt, ska han eller hon inhämta intressebevakarens skriftliga godkännande för det.

Ett avtal som gäller preskription av giftorätt ska lämnas in för registrering till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland. Anmälan om registrering kan lämnas in av en av makarna. Till anmälan ska fogas en kopia av avtalet om preskription av giftorätt.

Ett avtal som gäller preskription av giftorätt träder i kraft när det har registrerats. Avtalet kan registreras när beslutet om upplösning av äktenskapet har vunnit laga kraft. Avtalet träder dock inte i kraft om det inte har ingåtts i föreskriven form eller om ansökan har lämnats in efter det att giftorätten har preskriberats.

Vad som föreskrivs om makar tillämpas också på makarnas dödsbon.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Denna lag tillämpas också på sådana äktenskap i fråga om vilka ett lagakraftvunnet beslut om upplösning har meddelats före lagens ikraftträdande eller som har upplösts på grund av den ena makens död före ikraftträdandet av denna lag, med följande undantag:

1) giftorätten preskriberas i enlighet med 103 c § 1 mom. tio år efter ett lagakraftvunnet beslut om upplösning av äktenskap, men dock tidigast fem år efter det att lagen har trätt i kraft, om inte makarna har kommit överens om något annat,

2) ett tillstånd som avses i 86 § 1 och 2 mom. behövs inte om det har förflutit mer än tio år från det att ett lagakraftvunnet beslut som gäller äktenskapsskillnad eller upphävande av äktenskap meddelades eller från det att äktenskapet upplöstes på grund av den ena makens död och det från lagens ikraftträdande har förflutit mer än fem år.

2.

Lag

om ändring av 18 kap. 1 § i ärvdabalken

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i ärvdabalken (40/1965) 18 kap. 1 § 1 mom. som följer:

1 §

Delägare i ett dödsbo är arvingarna och de universella testamentstagarna samt den efterlevande maken. Om avvittning har ägt rum eller om maken på grund av äktenskapsförord, preskription

Betänkande LaUB 11/2025 rd

av giftorätten eller annan orsak inte har giftorätt i den andra makens egendom, är den efterlevande maken inte delägare, om inte han eller hon är arvinge eller universell testamentstagare. Den som har rätt att ta arv eller testamente först efter en annan arvinges eller universell testamentstagares död, är delägare i dennes, men inte i arvlåtarens, dödsbo.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag

om ändring av lagen om vissa personregister vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om vissa personregister vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (1156/2019) 1 §, 2 § 1 mom. och 10 § 1 mom. samt
fogas till lagen en ny 4 a § som följer:

1 §

Lagens tillämpningsområde

Denna lag innehåller bestämmelser om personregister som förs av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, vilka är registret över äktenskapsförordsärenden, registret över giftorättsärenden, registret över ärenden som gäller samboförhållanden, registret över gåvoärenden, vigslerettsregistret och registret över förmynderskapsärenden.

2 §

Syftet med behandlingen av uppgifter i registren

Syftet med behandlingen av uppgifter i registret över äktenskapsförordsärenden, registret över giftorättsärenden, registret över ärenden som gäller samboförhållanden och registret över gåvoärenden är att de rättsverkningar som är förknippade med inlämnande för registrering eller registrering av rättshandlingar mellan enskilda ska sättas i kraft och uppgifterna göras offentliga.

Betänkande LaUB 11/2025 rd

4 a §

Uppgifter som införs i registret över giftorättsärenden

I registret över giftorättsärenden införs följande uppgifter ur sådana avtal som gäller preskription av giftorätt och som avses i 103 d § i äktenskapslagen:

- 1) makarnas namn och **personbeteckningar eller, om personbeteckning saknas, födelsetid,**
- 2) datum för avtalet,
- 3) registermyndighetens namn, dagen för registrering av handlingen och identifieringsuppgifter för ärendet,
- 4) tidpunkten för preskriptionen av giftorätten.

10 §

Utlämnande av registeruppgifter

Utöver vad som föreskrivs i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) har var och en rätt att trots sekretessbestämmelserna ta del av uppgifter i register som avses i 4, 4 a och 5–7 § i denna lag. Uppgift om hemkommun kan dock fås endast om uppgiften är offentlig.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors 2.10.2025

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Juho Eerola saf
medlem Aleksi Jäntti saml
medlem Anette Karlsson sd
medlem Mari Kaunistola saml
medlem Pihla Keto-Huovinen saml
medlem Rami Lehtinen saf
medlem Pia Lohikoski vänst
medlem Timo Mehtälä cent
medlem Susanne Päivärinta saml
medlem Mika Riipi cent
medlem Joakim Vigelius saf
medlem Juha Viitala sd.

Betänkande LaUB 11/2025 rd

Sekreterare var

utskottsråd Marja Tuokila.